

סיפורים על הקיבוץ

עורף, אופי חזק וטיפוס יוצא דופן. בא על ביטויו וחוזר ונשנה בצורות שונות ובמסיבות שונות.

מבחינה חברתית ואמנותית באה, ספורו "ברקה" הוא המאלף והסמלי שבו. לפנינו פגישה אידיאלית הצופנת בתוכה גם רעיון סוציאלי. מיווג בין היעול (ברקה) לבין היפה (מרסל) ואיחוי בין הנקודה המוסרית והאסתטי תית.

ברקה שנקלע באורח מזרח אל הקבוץ לא מצא לשון משותפת עם אנשי המי קום. שפת האלם והדומיה בשעות ההסתכלות המרובות אל הים המסוער — זו היחה השפה שלו. את כל מעיניו שם ברקה בעבודתו, ובאמצעות העבוי דה המועילה פילס לו דרך לחברה. בחיי יום יום בו לסדרים ולמרות ורק חוק הים שלט כחיו. הוא הסד תייג מהחברה, פרש ממחיצת אחרים, ומימים ולילות רבץ בטכנת הדייגים ומטליא את הרשתות היכה לשעת הדייג.

מרסל, לעומתו, לא ידע את שפת המלאכה כי אם את הרוח היפה. הוא דקלם שירים בצרפתית, סיפר על הודליר וסרטרי, היה מלהג ימשעשע, מבדח ומקסים.

אך בה במידה שכוכבו של מרסל גוצץ, ירד קרנו בחברה בשל רפיונו בעבודת מסיים ולבסוף גם יוחו נתי נמכה.

מרסל גבה הקומה והיפהפה רצה לפרוץ את טבעת החברה דרך. רוח ולא הצליח, מה שאין כן ברקה קסן הקומה הלבוש קרעים שמצא מהלכים לליבות החברים.

אהרן מגד הצלה כאן נסיון רב ענין של צמד הרוץ והגוף, אם כי הגיע רק ללשון משותפת ולא לחיי שיתוף בתגרת יד הגורל. משתור מרסל מהים לאחר ליל סערה, חלה ומת, אסף גם ברקה את ילקוטו ובדרך האקראית שהופיע) בה גם נעלם.

ספור זה, שיש בו מפשטות התאור הזשיקולי המחשבה מהוה מפתח ליצי רתו של אהרן מגד, שהריאליזם שלו טהול במנה גדושה של סמליות זמוסר פוציאולי. עם סוג זה של גבורה, אך בוואריאציות אחרות נמנים גם מיכטל "בבכני", לאהלה ("בחג של לאהלח") ובלה הכלכלנית.

אנשים אלה המהווים יסוד חיוני במצי רכת הכלכלית של הקבוץ, העבודה טבועה בדמם כצח עליון והם מקבלים על עצמם עול משטר העמל באהבה ובקפידה.

יש משהו תמוה שסוקד את הגבוי רים, פרגוד כבד מהוה חייך בינם לבין הסביבה. גרישה שלוטקין, למשל, הולך בדרכו המיוחדת, עובר את כל תחנות הבינים שהישוב והמדינה גתי ברכו בהן, הולך למעברה, רוצה לקיים מצות התנחלות, ולוחם את מלחמתו ואינו מוצא את עצמו.

טיפוסים אלה — החיים הרעו להם והם מופיעים בצורת תמהונים ובלתי מובנים כעולם בתוך עולם.

קח שני ביצירתו של אהרן מגד יש לציין בדיגרסיות ההפלגה אל העבר הלא־רחוק. גבורה, אלה המשתרכים בסאתי העיר עוגנים בעולם האידיאה שפשטה את הרגל. דעותיהם חורגות מהמקובל ואינן מוצאות הד נאמן. אני שים אלה יוצרים עולם מטפחים מפעל ולבסוף פורשים ממנו.

מגדל אפרח קובל על הישוב שלאחר חמשים שנה של התיישבות ושארנו עוד "לופטמענטשן" ובגלל מריבת עם שכנים ומפלגה עוזבים מקום. או שהיא מתריע שמיליוני יהודים הלכו לשתיסה ואנחנו כאן זללנו לתיאבון ונתעשרנו מן המלחמה, או שירשנו. רכוש נטוש של ערבים ללא צמל — והוא לבדו פורש מן החיים הצבוהיים.

המחבר כורה אונן קשבת לרובל סיגריות בן העליה השניה המחזר על הפתחים. הוא מוצא ענין בדפים דהויים בהם רשם הרובל קורות אדם מיואש — חיו — אשר עמד רחוק ממפעלי דורו, בעוד שהוא עצמו עבד כמסיק קטר בלוד — מהראשונים ברכבת — ולבסוף געשה זקוק למזונות הסיגריות הקסנה, כדי לקיים את עצמו.

לסוג טיפוסים זה בשרשרת "מי שהיו" משתייך גם סבא זיסקינד החי עוד בעיירתו באוקראינה ורוצה להקים "יד ושם" לעולם שחרב, בעוד שנכדתו איננה מבינה לרוחו ומסרבת לקרוא את שם ילדה על שם נכדו שנספה בגלות. סבא זיסקינד קרא להמשכיות ורציפות בעוד שהבנים לא הביגהזה, ועל כן גטל את מקלו ובפסיעות רחבה פנה אל הדלת ויצא...

דמויות אהרן מגד אינן לוחמות עם הסביבה. הם נאבקים עם עצמם וסובי לים נסתולי נפש וכשמכירים בבדידותם הם עורכים גלות ועוזבים את המערכת, שלא לעשות מלאכתם רמייה וכדי לשמור על סהרז אמנתם הפנימית.

אחד מהישיגיה המובהקים של הפרוזה העברית הצעירה היא ללא ספק העלאת קרנה של אותה חטיבה סוציאלית — הקיבוץ — שמצאה בה את ביטוייה המלא.

פינת חיים זו אשר היתה כוגרת ומסוגרת בפני זר באה על גילוייה עם הופעת המשמרת החדשה. גילוי זה פתח לנו שער למכלול בעיות של אדם בקי בוץ על חזונו ומעשיו, בדידותו ותקפו עולם מלא שהיה כה קרוב לנו קירבה גיאוגרפית וכה רחוק ריחוק חברתי — חטיבת חיים של ערכין חדשים ואפקים חדשים — מצאה את תקונה הספרותי בידי דור סופרים שצמח על קרקעה. כאן שזורים לבטי יוער ומאמצי כבוש על רקע חיי חולין של דור ללא מסורת אשר קטל את אמונתו. והוא ניצב רהוי וגרזע, ומוכה תמהון הוא מחפש את המשעול הצר — הדרך לעצמו.

משה שמיר (הוא הלך בשדות) ס. יזוהר (אפרים חוזר על האספסת) ומרי סיגרון (אפורים כשק) היו ממניחי היסוד של זרם זה, ואחריהם המשיכו אחרים וביניהם אהרן מגד, אשר כיוון את הזרקור שלו לאדם בקבוץ, ליגונו וששונו לעיצוב דמותו וליריעת חיו. הקבוץ והחברה — הואיחוא האקלים הספרותי שלו שממנו הוא שואב את מקור חיותו ולאורו הוא רואה עולם ומלואו.

"ישראל חברים" (*) מהוה צירור של ט"ו ספורים הסובכים על צירי האדם בקבוץ ומאבקו בחברה. אהרן מגד אינו רואה את הקבוץ כחטיבה אחת המשמשת חומר לספורו, אלא הוא רוקם את פרשת היחיד על רקע הכלל. התא הפרטי של האינדיבידואים המסוגר בפני נתו גם בקבוץ התחום — מסכת זו אורג המחבר, גבור זה, שצבינו קשה

(*) "ישראל חברים" מאת אהרן מגד. תוצאת הקבוץ המאוחד, תשס"ו.

סיפורים על הקיבוץ

(סוף מעמוד 5)

*

ספורי "ישראל חברים" אינם עשויים מעור אחד. הסופר שיצא מהקבוץ פנה גם לניגודו של זה ושירשט אילו קווים לדמות הנוער בעיר. ספורים על "אסקו הרעים של פיינברג" או "מעשה בלתי רגיל" ו"הבוגד" אין בהם משום ציון הדמות קל וחומר — חשוף היסודות. סופר הרואה את אורות הכרך הסס-גוניים מזווית ראייה זו מעלה את קצף החיים אך לא את החיים עצמם, וסופר סוציאליסטי העורג לתיאור הטפוס של "הגבור התיובי" שהוא באופנה אחרונה — מעורר רגשות נוגים על יעד הספרות ומגמתה — בתארו פריחה נא החיים.

אהרן מגד הוא סופר ריאלי היודע לבנות ספור, ובעיקר לסיים אותו. אין בו הצטעצעות ולא פרובלימתיקה אידיית, אלא המעשה היומיומי עולה בספירו לדרגת סמל, ואין הוא מדבר על החיים אלא חיי גבוריו מדברים בעדם.